

Općinskom Upraviteljstvu

K O R Č U L A

25. stud. 1911
1911

- 1) Ime i prezime Milina Apoloniya žena Gaja
- 2) Zanimanje Domačica
- 3) Mesto rođj. i god. starosti Lumbarda rođjena godine 1907.
- 4) Mesto stalnog življenja Lumbarda, općina i srez: Korčula, Banovina Zetska
- 5) Traži li se izdavanje novog ili viziranje starog pasoša traži se novi pasoš
- 6) Kuda molilac putuje (ispisati poimence države) u Sjevernu Ameriku Kalifornija
- 7) Motivisati detaljnije cilj putovanja Radi udomljenja sa mužem Gajem koji je došao u Lumbardi da me uzme te da skupa otputujemo te tamo uredimo svoje domaćinstvo.

PRIMILENO POŠTOM - LICNO
ПРИМЛЕНО ПОШТОМ - ЛИЧНО

19. XI
25. stud. 1911
sa Din *25* taksenih maraka
sa Дин *25* таксеных марака

koje su ispravne i poništavaju se.
које су исправне и поништавају се.

- 8) Za koje vreme molilac traži pasoš ili njegovu vizu za 2 godine pasoš
- 9) Da li putuje sam ili sa još nekim članom porodice (ispisati imena članova, godine starosti, srodstvo, mesto rođenja) sama uz pratnju muža Gaja Milina
- 10) Ima li stari pasoš (priložiti ga ovom formularu) nema
- 11) Ima li molilac uverenje o ispravnosti (priložiti) ima
- 12) Da li je molilac regulisao vojnu obavezu (priložiti dokaz) ne podleži

Molba za izdavanjem putovnice (1930).
Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo - fond Kotarsko poglavarstvo u Korčuli, spisi Iseljeništvu

ISELJAVANJE S OTOKA KORČULE 1929.–1938.

Franko Mirošević
Papova 9
HR 10000 Zagreb
franko.mirosevic@net.hr

Primljeno: 26.8.2019.

UDK 94(497.5Korčula)

Sažetak: U tekstu autor daje prikaz iseljavanja stanovnika otoka Korčule u razdoblju od 1929. do 1938. Ukazuje na uzroke selidbe, s posebnim osvrtom na utjecaj provođenja agrarne reforme na iseljavanje, naznačuje u koje se države sele, kojeg su zanimanja iseljenici bili, u kojoj su se dobi selili, koliko ih je pojedinih godina iselilo i da li postoji bračna povezanost među njima. Na kraju se donosi poimenični popis iseljenika za Vela Luku.

Ključne riječi: Iseljništvo, otok Korčula, Vela Luka, Argentina, Brazil, Čile, Urugvaj, USA, Australija, Novi Zeland, 1929.–1938.

Uvod

U broju 11. *Godišnjaka grada Korčule* iz 2006. tiskan je članak „Iseljavanje s otoka Korčule od 1921. do 1931.“ U njemu je istaknuto da su uzroci tog iseljavanja bile teške gospodarske prilike proizašle iz bolesti koja je zahvatila korčulanske vinograde nakon Prvoga svjetskog rata. Uz bolest filokseru, uzroci su proizlazili iz niskih cijena vina, nerodnih godina i nedostatka plodne zemlje za obradu. Naime, zemlja nije bila pravedno podijeljena. Veliki njezin dio nalazio se u vlasništvu veleposjednika (općina, crkva i pojedini privatnici) koji su zemlju davali u najam težacima, a oni su im morali davati ugovorom određeni dio prihoda. Taj položaj seljaka poznat je kao težaština, zvan i kolonat. Nakon 1918. korčulanski težaci kao i ostali dalmatinski težaci obustavili su davanje obveze posjednicima, od države traže zemlju, međutim time nisu ništa postigli.

Uz navedeno, ne treba zanemariti i veliki demografski prirast stanovništva na zapadnom dijelu otoka Korčule, osobito u mjestima Blato i Vela Luka, koji je dodatno povećao potrebu za zemljom. Cijeli otok imao je do 1921. brži rast stanovništva od Hrvatske. Od tada počinje opadanje broja stanovništva i u apsolutnom i relativnom izrazu jer su i gospodarske prilike bile dosta nepovoljne nego što su to bile za šire područje zemlje (Simatović 1989: 97–105).

U tim teškim godinama korčulanski se težak donekle spašavao uzgajajući buhač koji je u to vrijeme imao veliku konjukturu, bio važna izvozna roba i u početku na tržištu postizao visoku cijenu. Proizvodnja buhača počinje se naglo povećavati nakon 1932., a koristio se kao sirovina za proizvodnju dezinfekcijskih sredstava. Buhač se sijao na zemljištu na kojem su nekad bili vinogradi, a i na ostalim obradivim površinama uz smokve, masline i bademe ili na posebnim plantažama, krčenjem i paljenjem niske šume i makije. Te nove površine zvane su *lazine*. Proizvodnja buhača trajala je do kraja 1930-ih.

Agrarna reforma u Dalmaciji i iseljavanje

U listopadu 1930. kralj Aleksandar je obznanio *Zakon o likvidaciji agrarnih odnosa na području bivše pokrajine Dalmacije*. On se počeo primjenjivati tek kad je izmijenjen i dopunjen 6. ožujka 1931. Tim je

zakonom, zemlja pripala onima koji su ju obrađivali, dakle težacima, ali samo onima kojima je na dan stupanja zakona na snagu, zakupni odnos bio stariji od 30 godina. Dakle, u onom slučaju, kad je ugovoreni odnos između vlasnika zemlje i težaka bio zaključen do 19. listopada 1900. Površina koja je pripala težacima, korisnicima, nije mogla biti veća od 10 hektara, a ako je obitelj imala 6 članova i više, po članu joj je bilo dodijeljeno još pola hektara (Mirošević 1987: 92). *Kronika župe Vela Luka* tim je povodom zabilježila:

„Zakon su primili posjednici sa negodovanjem, a težaci bez oduševljenja, jer ih je velik dio na zemlji bio zadnjih 30 godina, a na ove se zakon ne obazire. Općina je hvale vrijedno preuzela na sebe uz malu odštetu da se kod nje težaci prijavljuju za zemlju. Posao težak i zapleten te preopširan. Težaci nimalo skoro ne honoriraju ovu požrtvovnost općine. Izgledaju prema svu apatičnim.“¹

Vlasnici zemlje su dobili odštetu i to 10.000 dinara po hektaru, ako je odnos nastao prije 1. siječnja 1878., a 20.000 dinara ako je nastao poslije tog datuma. U slučaju da je ugovor bio zaključen 1. siječnja 1878. država je vlasnicima platila cijeli iznos u obligacijama s kamatom, od 6 % godišnje, što je trebalo amortizirati u 30 godina, a ako je bio zaključen poslije 1. siječnja 1878. težaci su plaćali vlasnicima polovinu, a polovinu država i to također u obveznicama. Težaci su obveznice kupovali od države na dug ubilježen na njihovo imanje u gruntovnici, a dug su morali vratiti za 30 godina i to u godišnjim obrocima koje su plaćali s porezom koji se tako utjerivao (Šimončić Bobetko 1997: 317). Ukupna visina odštete iznosila je 400 milijuna dinara. Tako je jedan hektar plaćen prosječno skuplje nego najbolja bačka zemlja (Mirković 1958: 225).

Uzroci iseljavanja od 1929. do 1938.

Na otoku Korčuli, zbog talijanske okupacije 1921. nije proveden popis stanovnika već se koristio popis stanovnika iz 1910. Uz prirast od 0,8 % godine 1921. trebalo je biti 21.907 stanovnika. Prirast od 1,4 % koji je bio u razdoblju od 1900. do 1910., nije

¹ Arhiv Župnog ureda Vela Luka - Kronika, str. 98.

*Prema dokumentima
Iseljeničkog komesarijata u
Zagrebu od 1929. do 1938. iselio
je 591 stanovnik otoka Korčule.
Uzroci iseljavanja za razdoblje
do 1929. nisu prestali, oni su
i dalje postojali, ali su došli
i drugi kao što je bio odjek
svjetske ekonomske krize.*

se mogao uzeti u obzir zbog rata, raznih bolesti i španjolske gripe pa je zato uzet prirast od 0,8 % za razdoblje od 1921. do 1931. Prema tom računu prirast stanovništva na otoku Korčuli iznosi 1.752 stanovnika pa je 1931. godine na otoku trebalo biti 23.659 stanovnika. Međutim, prema popisu 1931. bilo ih je samo 20.320, dakle 3319 manje, koliko ih je iseljeno od 1921. do 1931. Popis 1941. nije proveden, međutim, prema dokumentima Iseljeničkog komesarijata u Zagrebu od 1929. do 1938. iselio je 591 stanovnik otoka Korčule.

Uzroci iseljavanja za razdoblje do 1929. nisu prestali, oni su i dalje postojali, ali su došli i drugi. Svjetska ekonomska kriza se u Jugoslaviji počela osjećati 1931. Propao je veliki broj trgovačkih i industrijskih poduzeća, smanjila se kupovna moć stanovništva i povećala nezaposlenost. Strani kapital se povlači iz Jugoslavije. Bankarstvo, posebno privatno, doživljava slom, a istovremeno raste moć privilegiranih državnih banaka, Narodne banke, Agrarne banke i Hipotekarne banke (Šimončić Bobetko 1997: 318). Ova kriza je najviše pogodila seljaka zbog pada cijena poljoprivrednih proizvoda. Najnižu cijenu poljoprivredni proizvodi dosegli su 1933./1934. Ratarske cijene bile su niže za 42,8 %, a stočarske i do 46,6 % (Šimončić Bobetko 1997: 297). Zbog niskih cijena vina i nemogućnosti njegove prodaje te niskih cijena ulja, smokava, rogača i drugih proizvoda uvelike su bili pogođeni dalmatinski težaci. Njihovo se gospodarsko stanje naglo pogoršava. Korčulanski težaci dijelili su sudbinu svih težaka Dalmacije. Da prežive, težaci su se morali zaduživati, najčešće kod trgovaca. Težak je molio trgovca da mu kupi vino, čak daleko ispod

cijene od pola dinara za litru. Vino je bilo praktički bez vrijednosti. Uz pune bačve vina u konobama težaci su gladovali. Nisu mogli prodati ni drvo kojeg su slagali na obali korčulanskih luka. Buhač ih je i dalje donekle spašavao.

Privredna kriza je dosegla vrhunac 1932. U to vrijeme svi su bili zaokupljeni krizom, o njoj se na svakom koraku raspravljalo. Nije bilo industrijalca, obrtnika, trgovca, a nadasve težaka koji nije bio pogođen krizom. Tražio se izlaz iz tog teškog stanja. Banska i općinska vlast tražila je od odgovornih u Beogradu da se otvore javni radovi i doznače obećana sredstva. Predlagalo se da se javni radovi umjesto novcem plaćaju u naturi - kukuruzu i pšenici.²

Teško stanje pogoršalo se i zato što su imigrantske zemlje ograničavale broj useljenika, a novca nije bilo za plaćanje putnih troškova. Manji broj težaka odlazio je na rad u europske zemlje (Francusku i Belgiju) ili u unutrašnjost Jugoslavije. Godine 1934. kad se svijet od krize počeo oporavljati, u Jugoslaviji se oporavak još nije bio osjetio. K tome, težacima su došle nove nevolje. Bilo je to njihovo zaduživanje, plaćanje otkupa zemlje, zaostalih dugova vlasnicima zemlje koju su obrađivali te sve većih i većih poreza. Budući da za sve to nisu imali potrebnog novca, morali su se zaduživati kod banaka i trgovaca zalažući svoju imovinu (posjede, kuće i ostalo). Od 17.500 korčulanskih težaka bilo je zaduženo njih 90% u iznosu od 20.000.000 dinara uz kamatu od 10 do 50 % (prosječno 20 %).³

Zakonom o zaštiti zemljoradnika od 19. travnja 1932., država je proglasila odgodu plaćanja seljačkih dugova i odgodu izvršenja prisilne prodaje zbog neplaćanja dugova. Navedenom mjerom bili su zaštićeni zaduženi težaci, a pogođeni svi težaci vjerovnici koji su imali ušteđevine u privatnim bankama jer banke prema tom zakonu nisu bile obvezne štedišama vratiti ulog u punom iznosu (Žuvela 1989: 84–85).

Dugovi su uvelike ugrožavali egzistenciju težaka i njihovo vlasništvo nad zemljom koju su tek dobili u vlasništvo i ono zemlje i građevina što su mukotrpnim radom ostvarili. Živjeli su u stalnom

² Kazivanje Filipa Marinovića

³ *Pali Velolučani u NOB-u 1941.-1945.* Vela Luka 1974., str. 12. U Veloj Luci je bilo zaduženo oko 200 obitelji kod Hipotekarne banke s dugom od 5 milijuna dinara. Seljaci su se zaduživali i kod Agrarne banke, trgovaca i pojedinaca.

Dugovi su znatno ugrožavali egzistenciju težaka i njihovo vlasništvo nad zemljom koju su tek dobili u vlasništvo agrarnom reformom. Nad težakom su vrebale i niske cijene njihovih proizvoda, ali i česte vremenske nepogode.

strahu da će zaduživanjem zemlju izgubiti jer su je kod banaka založili za dug. Nad težakom je vrebalo mnogo opasnosti. Uz već navedene dugove i niske cijene njihovih proizvoda, bojali su se suše koja je na Korčuli bila česta i koja je upropaštavala urod vinove loze i maslina, te čestog ljetnog nevremena s tučom koje se javljalo krajem ljeta i uništavalo čitav urod vinove loze i maslina. Zato nije čudo, da su težaci odlazili u prekomorske države da prežive i da steknu potrebna sredstva za isplatu duga bankama. Svoje teško ekonomsko stanje težaci su popravljali osnivanjem poljoprivrednih zadruga uz pomoć Hrvatske seljačke stranke (HSS). Zadruge su pomagale seljacima otkupiti i prodati njihove proizvode. Od 1935. težacima je uvelike pomagala i „Gospodarska sloga“ koja je težacima nabavljala i kreditirala nabavku sjemena, poljoprivrednih lijekova, a i prodaju vina. Cijene vinu pred Drugi svjetski rat rastu, međutim to seljacima nije koristilo u poboljšanju teških prilika jer su zajedno s tim uvelike poskočile i cijene industrijskih proizvoda.

Pravci seoba Korčulana nakon 1929.

Korčulani su nastavili napuštanje rodnog kraja i 1930-ih. Odlazili su uglavnom u one države u koje su se selili njihovi najbliži i susjedi u razdoblju od 1923. do 1929. Najviše ih je uselilo u Argentinu, SAD, Brazil i Australiju. Putovali su iz raznih luka, uglavnom parobrodarskim društvima, Italije, Velike Britanije, Francuske, Njemačke i dr. U dokumentima se najviše spominju parobrodarska društva: *Cosulich*, *Cunard Line*, *Canadian Pacific*, *Hamburg America Line*, *Hamburger Sud*, *Navigazione Generale Italiana*, *Norddeutscher Lloyd*, *Lloyd Sabauda*, *Chargeurs*

Reunis.⁴ Oni koji su putovali za Argentinu ukrcavali su se najviše u luci Genova, ali i u Splitu, Gružu i Trstu. Svi putnici koji su putovali u Argentinu iskrcavali su se u luci Buenos Aires. Oni koji su putovali u Brazil su se također ukrcavali u luci Genova ili u lukama Le Havre, Charbourg i Split. Svi putnici za Brazil iskrcavali su se u luci Santos.⁵ Putnici za Čile su putovali do luke Buenos Aires, a onda do luke Antofagasta.⁶ Putnici za Kanadu putovali su od luke Charbourg, a iskrcavali u luci Quebec.⁷ Za SAD se putovalo od luke Le Havre do luke New York.⁸ U Južnu Afriku su putovali od luka Genova do luke Capetown.⁹ Najdulji put bio je do Australije i Novog Zelanda. Putovalo se od Genove do Sydneya ili od Genove do Freemantla.¹⁰

U karticama iseljenika svrstanih po tzv. *ladicama* u arhivskom fondu Iseljenički komesarijat od 1921. do 1941. svaki iseljenik ima svoju karticu s osnovnim generalijama, prezime i ime, nacionalnost, vjeroispovijest, državljanstvo, bračno stanje, godina rođenja i zanimanje. Za gotovo sve iseljenike, uz ime i prezime navodi se da je osoba po nacionalnosti Hrvat, po vjeri rimokatolik, a po državljanstvu Jugoslaven. Samo jedan iseljenik se nije izjasnio koje je vjere i koje nacionalnosti.

Tko seli u daleke zemlje?

Seobe po zanimanju

Zahvaljujući karticama koje su pohranjene u navedenom fondu znamo kojeg su zanimanja bile osobe koje su odlazile iz rodnog kraja jer nisu mogle svojim radom osigurati sebi i obitelji egzistenciju. S obzirom da je otok Korčula u to vrijeme bio uglavnom poljoprivredni kraj, normalno je da su u najvećem dijelu odlazili zemljoradnici, koji su zbog stanja u kojem su živjeli morali napuštanje rodni kraj, što je prethodno opširno objašnjeno. Uvidom u kartice navedenog fonda, s otoka Korčule je iselilo, očekivano, ponajviše zemljoradnika – njih 320 ili

4 HR-HDA-1071. Iseljenički komesarijat 1921.- 1941., ladice 21-115.

5 Isto, ladica 50.

6 Isto, ladica, 76.

7 Isto, ladica 65.

8 Isto.

9 Isto, ladica 114.

10 Isto, ladica 35.

54,32% od ukupnog broja. Ostala zanimanja iseljenih su: slobodne profesije (12,73%), nekvalificirani radnici (7,98%), domaćice (6,79%) i kvalificirani radnici (2,71%). U evidencijskim karticama zanimanje nije navedeno kod djece (15,44%).¹¹ Veći broj žena koji je svoje zanimanje iskazao slobodnim profesijama, izvjesno su bile upravo domaćice u zemljoradničkim obiteljima.

Selidbe po spolu i selidba djece

Najviše je iselilo muškaraca (318 ili 53,98%), žene su bile zastupljene s 30,56%.¹² Seljenje Korčulana u razdoblju 1929. do 1938. razlikovalo se od seljenja u razdoblju 1923. do 1929. Naime, 1930-ih nije bio toliko velik broj odlazaka pripadnika svih starosnih dobi kao u desetljeću prije kada sele gotovo svi iz kuće - od djece do staraca.

U ovom razdoblju sele mahom težaci, većinom mlađi muškarci i znatan broj djece onih koji su selili 1920-ih. Odlazili su uglavnom u one države u koje su se selili njihovi najbliži i susjedi do 1929. Najviše ih je uselilo u Argentinu, SAD, Brazil i Australiju.

U razdoblju 1929.-1938. seli vrlo mali broj kompletnih obitelji. U ovom razdoblju sele djeca onih koji su selili 1920-ih. Zajedno s djecom sele majke, međutim u iseljeničkoj evidenciji majka se ne spominje. S obzirom na prezime i godine žene koja je bila uz djecu, može se pretpostaviti da im je majka. Evo jednog takvog primjera. Godine 1930. putovala je Lucija Mirošević Pače iz Blata (32 godine) s troje djece: Dinkom (11 godina), Teodozijem (9 godina) i Jakom (5 godina) u Brazil. Osim nje u Brazil iste godine je putovala i Telenta Marija, također iz Blata s

dvoje djece: Jakom (10 godina) i Frankom (8 godina), kao i Anić Marija iz Vele Luke (36 godina) s Ivanom (9 godina) i Jurajem (5 godina).¹³ Za pretpostaviti je da su putovali ocu koji je 1920-ih odselio u Brazil. Takvih primjera bilo je više. Djeca su bila različite dobi od 2 godine do 15 godina. Tako je Bačetić Pama (35 godina) putovala s dvije kćeri: Marom (3 godine) i Dobrilom (8 godina). Putovale su parobrodarskim poduzećem *Lloyd Sabaudo* iz Genove za Santos.¹⁴ Godine 1929. iz Blata je putovala u Urugvaj Cetinić Frana (31 godina) sa četvero djece: Markom (10 godina) Petrom (8 godina), Antom (8 godina), i Frankom (2 godine).¹⁵ Navedeno pokazuje da je čelnik obitelji ranije iselio, zaposlio se, i nakon što je osigurao uvjete života brojnoj obitelji, pozvao ju je da dođe u Urugvaj živjeti zajedno. Majka je s djecom krenula za Urugvaj iz Splita za Buenos Aires brodom parobrodarskog poduzeća *Cosulich Line*, odakle je krenula za Montevideo u Urugvaj.¹⁶

Seobe po bračnoj vezi

Uvidom u kartoteku iseljenih za razdoblje 1929.-1938. vidljivo je kako većinu čine neoženjeni muškarci (168), oženjenih je nešto manje (160), dok je kod žena obrnuta situacija. Više se iselilo udanih (112) od neudanih žena (58). Ako se pogleda samo 1929., iseljeni muškarci čine 66% svih iseljenika što je relativno velik postotak onih koji neće više proizvoditi na otoku i onih koji se nisu namjeravali vraćati kad nešto zarade.¹⁷

Veliki broj iseljene djece (91 ili 15,44%) pokazuje da su djeca odlazila poslije očeva koji su uglavnom selili do 1929., ali i poslije do 1936.

Broj udanih žena je mnogo veći od broja neudanih, koje su odlazile u tuđi svijet kako bi osigurale egzistenciju, bilo zaposlenjem ili udajom. Taj podatak pokazuje kako je 1930-ih bilo puno više onih žena, sa ili bez djece, koje su odlazile već prije iseljenim supruzima.

¹³ Isto, ladica 50.

¹⁴ Isto.

¹⁵ Isto, ladica 74.

¹⁶ Isto.

¹⁷ Isto, ladica 50. Do luke Santos doputovali su parobrodom iz Genove poduzećem *Navigazione generale Italiana*, ali i *Hamburger - Amerika Line*.

¹¹ Isto, ladice 23-115.

¹² Isto.

Iseljenici prema dobi

	- 15.	16. - 25.	26. - 30.	31. - 35.	36. - 40.	41. - 50.	51. - 60.	60. -
Broj iseljenika	91	201	113	88	18	58	16	6
%	15,40	34,01	19,12	14,89	3,05	9,81	2,71	1,01

Iseljenici s otoka po mjestima

Naselje	Blato	Čara	Korčula	Lumbarda	Pupnat	Račišće	Smokvica	V. Luka	Žrnovo
<i>broj iseljenih</i>	281	17	38	43	34	18	42	75	43
<i>udio u ukupnom broju iseljenih (%)</i>	47,5	2,9	6,4	7,3	5,8	3	7,1	12,7	7,3
<i>udio u broju stanovnika prema Popisu 1931. (%)</i>	3,5	2,5	1,9	3,5	4,5	1,9	3,8	1,9	2,7

Iseljenici po godinama odlaska u pojedine države

	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.	1936.	1937.	1938.	Ukupno	%
Argentina	69	47	14	8	/	12	15	12		10	187	31,6
Australija	/	/	/	6	3	/	/	5	19	42	75	12,7
Brazil	39	31	10	/	/	12	/	2	/	/	94	15,9
Čile	26	/	/	/	/	/	/	/	/	/	26	4,4
Južna Afrika	/	4				/	5	4	/	/	13	2,2
Kanada	4	9		/	/	9		/	2	/	24	4,1
Novi Zeland	/	/	/	/	/	/	39			/	39	6,6
Urugvaj	25	/	/	/	/	/	2	/	3	/	30	5,1
SAD	12	30	20	1	7	14	/	7	9	3	103	17,4

Dobne granice iseljenika i iseljenica

Iseljivali su mladi. Svaki treći iseljenik očekivano pripada mlađoj dobnoj skupini od 16. do 25. godine, dok je svaki peti iseljenik imao od 26 do 30 godina starosti. Izuzevši nemali broj djece, sljedeći starosni razredi su sve manje zastupljeniji. Svaki deseti iseljenik star je od 41. do 50. godine života. Tek manji broj odnosi se na starije od 51. godine života.¹⁸ Najstariji iseljenik imao je 71 godinu.¹⁹ Navedeni podaci pokazuju da je u najvećem broju selilo stanovništvo od 16 do 30 godina starosti. Ukupno 313 ili 53.14 %. Dakle, osobe u punoj radnoj snazi i fertilnom dobu života.

Broj iseljenika po mjestima odlaska

U arhivskom fondu HR-HDA-1071 u kojem se nalazi popis iseljenih s otoka Korčule nalaze se podaci mjesta iz kojeg su se stanovnici otoka Korčule iseljivali u razdoblju od 1929.–1938. U navedenom razdoblju na području otoka Korčule bile su tri općine: Korčula, Blato i Vela Luka. Po broju stanovnika i kvadratnim kilometrima najveća je bila općina Blato. Njoj su pripadala i mjesta Smokvica i Čara. Općini Korčula pripadala su mjesta Račišće, Pupnat, Žrnovo i Lumbarda. U Korčuli je bilo sjedište kotara Korčula. Kotarski sud nalazio se u Korčuli i Blatu. Dvadesetih godina prošlog stoljeća Blato je imalo najviše stanovnika, a prema tome i najviše zemljoradnika koji su se posebno isticali u borbi za zemlju koja u najvećem dijelu nije bila u njihovom vlasništvu, nego u vlasništvu posjednika koji im je dio zemlje davao u zakup. S obzirom da je uspostavom Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca regent Aleksandar najavio provođenje agrarne reforme oni su obustavili davati vlasnicima zemlje dio dohotka sa zemlje koju su koristili. Održavali su javne skupove na kojima su tražili zemlju i uključili se u Zemljoradničku stranku uz čiju pomoć su nastojali ostvariti vlasništvo nad zemljom koju su obrađivali. Težaci Blata su bili u velikoj oskudici obradive zemlje. Dvije trećine zemlje koju su obrađivali nije bila njihova već velikih posjednika. S obzirom na snagu, Blato je bilo jedno od najjačih središta zemljoradničkog pokreta u Dalmaciji. Budući da navedenih godina

agrarna reforma nije provedena, velik broj težaka se iselio iz Blata. To iseljavanje je nastavljeno i 1929. Broj iseljenih u Blatu 1930-ih pokazuje da je blatski težak i dalje bio u teškom materijalnom položaju i da se morao i dalje seliti. Statistika udjela iseljenih u ukupnom broju stanovnika pokazuje relativno visoki postotak za Blato, Smokvicu i Lumbardu, no najviše za Pupnat.

Broj iseljenih u Blatu 1930-ih pokazuje da je blatski težak i dalje bio u teškom materijalnom položaju. Statistika udjela iseljenih u ukupnom broju stanovnika pokazuje relativno visoki postotak za Blato, Smokvicu i Lumbardu, no najviše za Pupnat.

Iz navedenog je vidljivo da su Korčulani u razdoblju od 1929. do 1938. najviše selili u državu Južne Amerike (Argentina, Brazil, Čile i Urugvaj) (57 %), zatim u Sjevernu Ameriku (21,5 %), pa u Australiju i Novi Zeland (19,3 %), a najmanje u Južnu Afriku (2,2 %). U zemlje Južne Amerike najviše su selili početkom 1930-ih, u doba velike ekonomske krize u svijetu. Bio je to nastavak seobe od 1920-ih jer su 1928. odlasci bili obustavljeni.

U SAD odlaze intenzivnije 1930.–1931., dok u Australiju i Novi Zeland odlaze krajem 1930-ih, i to uglavnom 1937. i 1938. Uzrok ovih kasnijih seoba sigurno je bilo veliko zaduživanje težaka koji su bili opterećeni velikim porezima i otplatom zemlje koju su dobili agrarnom reformom i niskim cijenama vina. Dalmatinski težak u to vrijeme bio je prezadužen, pa je i država morala donositi propise o moratoriju otplate dugova. Većina njih bila je založila u jugoslavenskim bankama (naročito Hipotekarnoj banci) svoju pokretnu i nepokretnu imovinu (zemlju i stambene zgrade), koju je morala otplatiti do 1946. Rat i uspostava Federativne Narodne Republike

¹⁸ Isto, ladice 23-115.

¹⁹ Isto, ladica 98. Vicko Žabica rođen 1858., u Veloj Luci, oženjen, zemljoradnik, putovao u USA.

Jugoslavije 1945. spasila ih je od opće propasti. Da je opstala Kraljevina Jugoslavija, do 1946. sigurno ne bi mogli vratiti bankama dugove.

Najviše Velolučana odselilo se je 1929. SAD i Urugvaj bila su njihova najčešća odredišta. Po zanimanju najviše je bilo zemljoradnika i domaćica. Iseljivali su ponajviše mlađi između 16 i 25 godina života.

Iseljenici iz Vele Luke

U generalijama svakog iseljenika u tzv. *ladicama* arhivskog fonda Iseljenički komesarijat (HR-HDA-1071), zabilježeni su sljedeći podaci: ime i prezime, godina rođenja ili godina starosti, mjesto rođenja, zanimanje, nacionalnost, državljanstvo, pismenost, vjeroispovijed, zemlja iseljenja, ukrcajna i iskrcajna luka. S obzirom da su iseljenici bili uglavnom Hrvati, i državljani Jugoslavije, katoličke vjere i pismeni, ove podatke nećemo u tekstu ponavljati. S obzirom na ograničenu veličinu članka, detaljni popis iseljenika donosim tek za Vele Luke.

Analizirajući tijek odlaska Velolučana u tuđe zemlje dolazi se do zaključka da ih je najviše odselilo 1929. (38,7 % svih iseljenih), a više iseljenih zabilježeno je i 1930. (21,1 %) i 1938. (14,7 %). Velolučani su odlazili u SAD (22,7 %), Urugvaj (20 %), Brazil i Argentinu (po 16 %), Australiju (14,7 %), Čile (9,3 %) i Južnu Afriku (1,3 %). Po zanimanju najviše je bilo zemljoradnika (50,7 %), a izraženiji postotak je bio i za domaćice (16 %). Iseljivali su ponajviše mlađi. Najveći udio je bio onih između 16 i 25 godina života (29,3 %), potom djece do 15 godine starosti (26,7 %). Najmanji udio činili su stariji od 50 godina. Navedeni podaci ukazuju veliku sličnost s postocima na ukupnom području otoka, premda postoje i neke razlike (odabir zemlje iseljenja).

Zaključak

S otoka Korčule u razdoblju 1923.–1929. iselilo je oko 3200 stanovnika, međutim time otočani nisu riješili pitanja svoje egzistencije, pa je iseljavanje nastavljeno i nakon 1929. Dotadašnjim uzrocima iseljavanja (nedostatak obradivih površina, niske cijene vina, filoksera, nemogućnost prodaje vina) u razdoblju od 1929. do 1938., pridružili su se i: zaduženost težaka, visoki porezi, otplata zemlje posjednicima, visoki porezi državi, skok cijena industrijskih proizvoda i pad cijena proizvoda težaka. Mnogim težacima nakon 1929., a u doba velike ekonomske krize, prijetio je gubitak nepokretne imovine kojom su bankari nastojali provesti ovrhe. Ipak, s intervencijom države i odgodom dugova težaka to je bilo spriječeno.

S otoka Korčule u razdoblju 1929.–1938. iselilo je 591 stanovnik. Najviše je iselilo iz Blata (47,5 %), potom iz Vele Luke (12,7 %), no najveći udio iseljenih u ukupnom broju stanovnika zabilježen je u Pupnatu (4,5 %). Najviše je iselilo zemljoradnika (54,3 %). Kad se uzme u obzir broj iseljenih žena koje su prijavljivane kao zemljoradnice, domaćice i „slobodne profesije“, onda ja taj postotak mnogo veći i govori o otoku zemljoradnika. Daleko najviše se iselilo u države Južne Amerike (Argentina, Brazil, Čile i Urugvaj, ukupno 56,6 %), slijedila je Sjeverna Amerika (SAD i Kanada, ukupno 28 %), a potom Australija i Novi Zeland (19,2 %). Na afrički kontinent (i to u Južnu Afriku) iselilo je najmanji broj otočana (2,2 %). Kad se gleda po pojedinim zemljama, kao izbor iseljenika prednjačila je Argentina (31,6 %), dok je SAD biralo 23,7 %, Brazil 15,6 %, a Australiju 12,7 % iseljenika s otoka.

Analizom dobnih granica iseljenih vidljivo je da je najviše odlazilo mlađih stanovnika. Njih 34 % pripadalo je dobnjoj granici od 16 do 25 godina starosti, a njih 19,2 % dobnjoj granici od 26 do 30 godina. Zabilježen je i nemali broj djece (15,4 %). U južnoameričke zemlje selili su većinom u prvoj polovici 1930-ih, a u Australiju i Sjevernu Ameriku u drugoj polovici 1930-ih. Po spolu su prednjačili muškarci (64 %), a po bračnom statusu neoženjeni i udane (56,2 %). Dok je kod muškaraca zabilježen tek nešto manji broj oženjenih, kod žena je udanih bilo gotovo dvostruko više.

Prezime, nadimak, ime	Godina rođenja	Zanimanje	Bračni status	Zemlja odlaska	Godina odlaska	Ukrcajna luka	Iskrcajna luka	Parobr. poduzeće	Napomena
Anić Ivan	1921.			Brazil	1930.	Genova	Santos	Lloyd Sabauda	S majkom Marijom Anić
Anić Filip	1899.	zemljoradnik	oženjen	Brazil	1930.	Genova	Santos	Lloyd Sabauda	
Anić Juraj	1925.			Brazil	1930.	Genova	Santos	Lloyd Sabauda	
Anić Marija	1894.	domaćica	udana	Brazil	1930.	Genova	Santos	Lloyd Sabauda	Majka Ivana i Jurja Anića
Bačić Milan Nikolin	1922.	zemljoradnik	neoženjen	Australija	1938.	Genova	Sydney		
Bačić Olič Ivan	1912.	zemljoradnik	neoženjen	Brazil	1936.	Split	Santos	Cosulich Line	Parobrod „Neptunia“
Barčot Antun	1889.	kv radnik	neoženjen	USA	1931.	Genova	New York	Lloyd Sabauda	
Barčot Brisko Marin	1905.	zemljoradnik	neoženjen	Brazil	1929.	Genova	Santos	Holand Line	
Berković Baldo	1892.	zemljoradnik	neoženjen	Argentina	1929.	Hamburg	B. Aires	Hamburger Sud	
Berković Jakica	1904.	slobodne profesije	udana	Argentina	1934.	Le Havre	B. Aires	Chargeurs Reunis	
Berković Marija Vlahova	1912.	slobodne profesije	neudana	Argentina	1938.	Bordeaux	Buenos Aires	Chargeurs Reunis	
Berković Marin-Željko	1920.	zemljoradnik	neoženjen	Južna Afrika	1937.	Genova	Capetown	Navigazione Generale Italiana	
Burmas Dragoman Zorka Antuna	1909.	slobodne profesije	neudana	Australija	1938.	Genova	Sydney		
Cetinić Frana	1901.	domaćica	udana	Urugvaj	1929.	Split	Montevideo	Cosulich Line	
Cetinić Marija	1925.			Urugvaj	1929.	Split	Montevideo	Cosulich line	putovala je s Cetinić Franom (majkom?)
Dragičević (Dragojević?) Boško	1914.	zemljoradnik	neoženjen	Argentina	1929.	Genova	Buenos Aires	Navigazione Generale Italiana	
Dragojević Ante	1925.			Brazil	1931.	Trst	Santos	Cosulich Line	putovao s Dragojević Dinkom (?)
Dragojević Danijel Božin	1904.	zemljoradnik	oženjen	Brazil	1930.	Trst	Santos	Cosulich Line	
Dragojević Dinko	1889	zemljoradnik	oženjen	Brazil	1931.	Trst	Santos	Cosulich Line	
Dragojević Katarina	1878.	domaćica	udana	USA	1933.	Genova	New York	Lloyd Sabauda	
Dragojević Katarina	1884.	domaćica	udana	USA	1931.	Genova	New York	Lloyd Sabauda	
Dragojević Margarita	1922.			USA	1931.	Genova	New York	Lloyd Sabauda	
Dragojević Vena	1879.	zemljoradnica	udana	USA	1931.	Genova	New York	Lloyd Sabauda	
Favro Velo Ljubo	1923.	zemljoradnik	neoženjen	Argentina	1930.				
Gugić Ivan	1900.	zemljoradnik	neoženjen	Argentina	1929.	Gruž, Genova	Buenos Aires	Cosulich Line	
Gugić Fran	1920.			Urugvaj	1929.	Split	Montevideo		s Gugić Frankom ?
Gugić Franko	1901.	zemljoradnik	oženjen	Urugvaj	1929.	Split	Buenos Aires, Montevideo	Cosulich Line	
Gugić Nikola	1913.	zemljoradnik	neoženjen	Urugvaj	1929.	Split	Buenos Aires, Montevideo	Cosulich Line	

Prezime, nadimak, ime	Godina rođenja	Zanimanje	Bračni status	Zemlja odlaska	Godina odlaska	Ukrajna luka	Iskrajna luka	Parobr. poduzeće	Napomena
Gugić Paval	1922.			Urugvaj	1929.	Split	Buenos Aires, Montevideo	Cosulich Line	S Frankom Gugić i Antom Gugić
Gugić Petar	1905.	zemljoradnik	oženjen	Urugvaj	1929.	Split	Buenos Aires, Montevideo	Cosulich Line	
Maričić Ivan	1922.			USA	1930.	Trst	New York	Cosulich Line	
Maričić Eleonora	1920.			USA	1930.	Trst	New York	Cosulich Line	
Maričić Jakica	1923.			USA	1930.	Trst	New York	Cosulich Line	
Maričić Vlaho	1896.	zemljoradnik	oženjen	USA	1930.	Trst	New York	Cosulich Line	S djecom
Marinović Benjamin	1912.	zemljoradnik	neoženjen	USA	1931.	Trst	New York	Cosulich Line	
Miletić Marija	1900.	domaćica	neudana	Urugvaj	1929.	Split	Buenos Aires, Montevideo	Cosulich Line	
Miletić Tomislav	1926.			Urugvaj	1929.	Split	Buenos Aires, Montevideo	Cosulich Line	s Miletić Marijom
Mirošević Jerko	1891.	zemljoradnik	oženjen	USA	1931.	Genova	New York	Lloyd Sabauda	
Mirošević Marija	1898.	zemljoradnica	udana	Argentina	1930.	Amsterdam	Buenos Aires	Holand Lloyd	
Novak Andrija	1896.	zemljoradnik	oženjen	Čile	1929.		Antofagasta	Lloyd Sabauda	
Novak Špiro Petrov	1926.			Australija	1938.	Genova	Fremantle	Navigazione Generale Italiana	s Vicom Novak
Novak Vica	1915.	zemljoradnica	udana	Australija	1938.	Genova	Fremantle	Navigazione Generale Italiana	
Oreb Amalija žena Petra	1913.	domaćica	udana	USA	1933.	Split	New York	Cosulich Line	
Oreb Jozo	1908.	zemljoradnik	oženjen	USA	1931.	Genova	New York	Lloyd Sabauda	
Oreb Julija	1891.	domaćica	neudana	USA	1934.	Le Havre	New York	Transatlantik	
Oreb Juraj	1905.	zemljoradnik	neoženjen	Urugvaj	1929.	Genova	Montevideo	Lloyd Sabauda	
Oreb Mingurin Ivan	1902.	zemljoradnik	oženjen	Čile	1929.	Genova	Antofagasta		
Oreb Papalin Franko	1894.	zemljoradnik	neoženjen	Čile	1929.	Genova	Antofagasta		
Padovan Veleđan Juraj	1904.	zemljoradnik	oženjen	Argentina	1929.	Genova	Buenos Aires	Lloyd Sabauda	
Petković Marija	1919.			USA	1933.	Trst	New York	Cosulich Line	
Petković Borčić Danijel	1921.			USA	1933.	Trst	New York	Cosulich Line	
Petković Borčić Kuzma	1908.	zemljoradnik	neoženjen	Urugvaj	1929.	Split	Montevideo	Cosulich Line	
Petković Njoško Ivica Antin	1906.	slobodne profesije	oženjen	Australija	1938.	Genova	Fremantle	Navigazione Generale Italiana	
Petković Miš Kuzma	1911.	zemljoradnik	oženjen	Australija	1938.	Genova	Fremantle	Navigazione Generale Italiana	
Prizmić Jova	1903.	domaćica	udana	Argentina	1929.	Genova	Buenos Aires	Lloyd Sabauda	
Prizmić Koša (Roše?) Ivan	1905.	zemljoradnik	neoženjen	Brazil	1930.	Trst	Santos	Cosulich Line	
Surjan Milizini Dinko	1904.	zemljoradnik	neoženjen	Čile	1929.	Genova	Antofagasta	Lloyd Sabauda	

Prezime, nadimak, ime	Godina rođenja	Zanimanje	Bračni status	Zemlja odlaska	Godina odlaska	Ukrcajna luka	Iskrcajna luka	Parobr. poduzeće	Napomena
Surjan Milizin Ivan	1908.	zemljoradnik	oženjen	Čile	1929.	Genova	Antofagasta	Lloyd Sabauda	
Surjan Sokol Donko*	1902.	zemljoradnik	oženjen	Čile	1929.	Genova	Antofagasta	Lloyd Sabauda	
Surjan Trofo Drago	1904.	slobodna profesija	neoženjen	Brazil	1930.	Trst	Santos	Cosulich Line	
Surjan Trofo Kata	1928.			Brazil	1930.	Trst	Santos	Cosulich Line	S Dragom Surjanom
Šeparović Jaka	1921.	slobodna profesija	neudana	Australija	1938.	Genova	Fremantle	Navigazione Generale Italiana	
Šeparović Marija	1908.	domaćica	neudana	Australija	1938.	Genova	Fremantle	Navigazione Generala Italiana	
Šeparović Marica Markova	1928.			Australija	1938.	Genova	Fremantle	Lloyd Trieste	
Šeparović Maleta Ante	1915.	zemljoradnik	neoženjen	Urugvaj	1929.	Split	Montevideo	Cosulich Line	
Sirovica Antun	1925.			Urugvaj	1929.	Split	Montevideo	Cosulich Line	
Sirovica Maja	1898.	domaćica	udana	Urugvaj	1929.	Split	Montevideo	Cosulich Line	s Antunom Sirovicom
Tabain Frana Jurina	1903.	domaćica	neudana	Australija	1938.	Genova	Fremantle		
Zlokić Stjepan Martinov	1890.	zemljoradnik	oženjen	Argentina	1929.	Gruž	Buenos Aires		
Žabica Vicko	1858.	zemljoradnik	oženjen	USA	1929.	Le Havre	New York	Transatlantik	
Žanetić Marko	1895.	zemljoradnik	oženjen	USA	1936.	Le Havre	New York	Transatlantik	
Žuvela Kata	1894.	domaćica	udana	Argentina	1930.				
Žuvela Križa	1920.			Australija	1935.				
Žuvela Jeronima	1890.	zemljoradnica		Argentina	1935.				
Žuvela Marko	1905.	zemljoradnik	neoženjen	Brazil (Čile?)	1930.	Genova	Antofagasta	Lloyd Sabauda	
Žuvela Treće Franko	1905.	zemljoradnik	neoženjen	Čile	1929.	Genova	Antofagasta	Navigazione Generale Italiana	

* Po nadimku, čini se da je riječ o stanovniku Blata, no naveden je pod Velom Lukom

Izvori

Hrvatski državni arhiv u Zagrebu

- Iseljenički komesarijat (HR-HDA-1071)

Arhiv Župnog ureda Vela Luka

Literatura

Mirković, Mijo. *Ekonomska historija Jugoslavije*. Zagreb: Ekonomski pregled, 1958.

Mirošević, Franko. „Položaj dalmatinskog težaka i njegova borba za zemlju od 1919. do 1929.“. *Radovi* 20 (1). Zagreb 1987., str. 75–100.

Mirošević, Franko. „Iseljavanje s otoka Korčule u

razdoblju od 1921. do 1931. godine“. *Godišnjak grada Korčule* 11. Korčula 2006., str. 317–333.

Pali Velolučani u NOB-u 1941.–1945. Vela Luka 1974.

Simatović, Vlaho. „Ekonomska problematika otoka Korčule između dva rata“. U: *Korčula u revolucionarnom radničkom pokretu, NOB-u i socijalističkoj revoluciji* (zbornik). Korčula 1989., str. 97–105.

Šimončić-Bobetko, Zdenka. *Agrarna reforma i kolonizacija u Hrvatskoj 1918.–1945.* Zagreb 1997.

Žuvela, Ivo. „Razvoj privrede i društveno-ekonomskih odnosa u općini Korčula 1918.–1941.“ U: *Korčula u revolucionarnom radničkom pokretu, NOB-u i socijalističkoj revoluciji* (zbornik). Korčula 1989., str. 61–95.